

РИЗИКИ ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

В даний час йдуть дискусії про те, як може існувати і розвиватися сфера комунального господарства нашої країни. Абсолютно очевидно, що дефіцит коштів в місцевих бюджетах з часом буде тільки зростати, оскільки збільшуються не тільки ціни на енергоносії, але і перш за все, знос мереж і устаткування (майже 60% мереж є зношеними). Тим часом на Заході давно існує і успішно застосовується механізм, який може реально сприяти реформуванню нашого комунального господарства. Механізм цей отримав назву державно-приватне партнерство. Але, як свідчить практика здійснення партнерських відносин в нашій країні, оператори, що приходять в дану сферу, в більшості випадків не надають проекти розвитку підприємств. Ми ж вважаємо, що реалізації партнерських відносин у комунальному господарстві України, повинно в обов'язковому порядку передувати розробка проектів. Важливість надання оператором програми розвитку підприємства, обумовлена, на наш погляд тим, що вона дозволить визначити найбільш важливі проблеми, що стримують розвиток підприємства, цілі необхідних перетворень, склад робіт потрібних для досягнення поставлених цілей з урахуванням ризиків і наявних можливостей, і таким чином визначити терміни досягнення поставлених цілей.

У наукових публікаціях вітчизняних учених досить широко розглядаються проблеми і напрямки реформування ЖКГ: Так, Т.М. Строкань [1] особливу увагу приділяє розробці концептуальних положень щодо стратегії розвитку ЖКГ, дослідження Л.Н. Чернишова [2] присвячені підходам формування цінової і тарифної політики. Питання державно-приватного партнерства розглядає у своїх працях В.Г. Варнавський [3] які серед іншого, присвячені процесам інституційної адаптації державно-приватного партнерства до умов реальної економіки, проблеми законодавчого забезпечення такого партнерства розглянуті Д.Е. Зеленіним [4] Разом з цим, вивчення цих робіт

показало, що мають місце немало дискусійних питань, які відображають недостатній ступень опрацювання цієї проблеми.

Перелік ризиків з якими можуть зіткнутися оператори, що здійснюють діяльність в даній сфері буде досить широким. Це означає, що вони повинні адекватно розподілятися між учасниками партнерства. Ризики повинні бути правильно оцінені, з тим, щоб звести до мінімуму погрози пов'язані з реалізацією проекту. Не можна, зокрема, допускати ситуацію при якій, ризики будуть зусереджені тільки у однієї сторони (скажімо у підприємців), відповідальність повинна нести і інша сторона (місцева влада). Так, наприклад, за представником приватного сектору, можна закріпити ризики пов'язані з операційною, управлінською, фінансовою діяльністю, а ось політичні ризики і правові ризики, а також ризики пов'язані з непередбаченими обставинами слід закріпити за місцевою владою (табл. 1)

Таблиця 1.
Ризики і розділення їх між партнерами.

Ризики	
Приватний оператор	Місцева влада
<p>Ризики попиту, пов'язаний з невизначеністю поточних обсягів попиту на комунальні послуги, через відсутність приладів обліку на межах відповідальності комунальних підприємств.</p> <p>Ризик недоотримання доходу, пов'язаний з недооцінкою платоспроможного попиту споживачів комунальних послуг.</p> <p>Неповнота і неточність інформації про підприємства-претенденти, фінансове положення і ділову репутацію підприємств-претендентів.</p> <p>Ризики фінансування проекту пов'язаний з недостатнім загальним обсягом інвестиційних ресурсів, необхідних для реалізації проекту.</p>	<p>Політичні ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • адміністративні обмеження інвестиційної діяльності; • непередбачуваність політики місцевих органів влади; • відмова від неофіційних домовленостей; • зміна політичного керівництва на регіональному і місцевому рівнях; • корумпованість деяких чиновників, внаслідок чого їх особисті інтереси стають визначальними при проведенні проекту; • відсутність культури договірних відносин. <p>Правові ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • недостатнє законодавчо-нормативне забезпечення процесів співпраці приватного і державного секторів; • не розроблена процедура відшкодування витрат бізнесменів, у разі розірвання домовленостей;

<p>Ризики проектування, пов'язані з недосконалістю підготовки бізнес-плану і проектних робіт.</p> <p>Будівельні ризики, обумовлені вибором недостатньо кваліфікованих підрядників.</p> <p>Екологічні ризики, пов'язані з різними екологічними катастрофами і лихами (повені, пожежі і тому подібне).</p> <p>Виробничі ризики, пов'язані з можливим невиконанням інвестором своїх зобов'язань за договором із замовником (місцевими органами влади);</p> <p>Комерційні ризики, що відображають не надійність майбутніх доходів за рахунок зростання цін на споживані ресурси і інших чинників.</p> <p>Операційні ризики, пов'язані з неефективним фінансуванням поточних витрат на стадії експлуатації проекту, обуславлюваним високою питомою вагою постійних витрат в загальній їх сумі.</p> <p>Експлуатаційні ризики пов'язані з якістю устаткування і виконаних будівельних робіт, а також сумісністю встановленого устаткування.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • не прописана процедура виходу приватного інвестора з проекту; • можливе введення нових податків; • можлива зміна величини податків, що існують в галузі; • можлива відміна податкових пільг; • можливі зміни екологічного законодавства. <p>Соціальні ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • борги бюджетних підприємств і організацій; • можливе залучення до участі в соціальних програмах місцевих властей. <p>Фінансові ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бюджетне недофінансування; • недосконалість тарифоутворення. <p>Інфраструктурні ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • недооцінка фізичного і технічного стану інфраструктури.
---	---

Проте ми вважаємо, що розподіл ризиків між партнерами не повинен здійснюватися на початковій стадії проекту, як свідчить зарубіжна і вітчизняна практика, це не приведе до позитивних результатів. Необхідно розбивати проект на окремі стадії реалізації і лише після цього розділяти ризики. При цьому способи мінімізації вказаних ризиків повинні бути в обов'язковому порядку прописані в договорі партнерства (табл. 2), що укладається між місцевою владою і оператором, що претендує на отримання права експлуатувати об'єкта комунальної інфраструктури, а не носити декларативний характер.

Способи мінімізації ризиків учасників проекту.

Ризик	Спосіб мінімізації ризику
політичні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • страхування майна інвесторів від політичних ризиків; • надання державною стороною гарантій, зафіксованих в договорі між сторонами;
правові ризики	<ul style="list-style-type: none"> • чітке і однозначне формулювання відповідних статей договору; • залучення для оформлення документів фахівців що мають практичний досвід в даній діяльності і висококваліфікованих юристів;
соціальні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • монетизація пільг, що надаються; • зняття соціального навантаження з комунальних підприємств;
фінансові ризики	<ul style="list-style-type: none"> • впровадження практики регулярного перегляду тарифу; • забезпечення прозорості процедури затвердження тарифів; • забезпечення відповідності структури тарифу реальним фінансовим потребам підприємства;
інфраструктурні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • ретельна оцінка реального стану об'єкту комунальної інфраструктури, а також всій наявній технічній документації; • експертиза проекту незалежними висококваліфікованими експертами;
ризик попиту	<ul style="list-style-type: none"> • перегляд норм споживання послуг закладених в тариф; • поступове вирівнювання величин фактичного і нормативного споживання послуг даної сфери;
ризик недоотримання доходу	<ul style="list-style-type: none"> • проведення роботи із споживачами по повній і своєчасній оплаті виставлених рахунків;
неповнота і неточність інформації про фінансове положення і ділову репутацію підприємств-претендентів	<ul style="list-style-type: none"> • розробка і строге слідування системі критеріїв при відборі підприємств претендентів;
ризик фінансування проекту	<ul style="list-style-type: none"> • можлива зміна схем фінансування проекту; • проведення експертизи витрат фахівцями в даному питанні; • включення у вартість проекту статей непередбачених витрат;

ризики проектування	<ul style="list-style-type: none"> • експертиза всіх проектних заходів; • включення у вартість проекту непередбачених витрат; • залучення фахівців високого рівня для проведення проектно-пошукових робіт; • контроль за реалізацією проекту;
будівельні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • передбачення в договорі санкцій для підрядників за порушення своїх зобов'язань; • страхування будівельних ризиків: страхування порушень термінів будівництва, будівельно-монтажних робіт; після пускових гарантійних зобов'язань, будівельної техніки; устаткування будівельного майданчика; професійній відповідальності будівельників і архітекторів;
екологічні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • включення в проект ефективної системи попередження аварій на об'єктах комунальної інфраструктури шляхом вдосконалення використовуваної технології виробництва і заміна її на екологічно безпечну; • регулярний контроль якості навколишнього середовища, що включає систематичну оцінку дії на екологію;
виробничі ризики	<ul style="list-style-type: none"> • детальні розрахунки (обґрунтування) і якісне прогнозування реалізації проекту; • наймання на роботу висококваліфікованого персоналу, або додаткова підготовка того, що є; • чітке календарне планування і управління реалізацією проекту;
комерційні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • ретельне опрацювання договорів на покупку необхідних сировини і матеріалів; • задіявання в команді управління проектом фахівців в даній сфері;
операційні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • аудит і моніторинг діяльності; • розробка заходів по управлінню операційними ризикам;
експлуатаційні ризики	<ul style="list-style-type: none"> • отримання гарантій від постачальників устаткування про його надійність і сумісність; • страхування технічних ризиків

Можемо зробити висновок, що надання програм розвитку потенційними операторами при отриманні ними права експлуатації об'єктів комунальної інфраструктури, є надзвичайно важливим. Без цього не можливо буде передбачити багаточисельні ризики з якими можуть зіткнутися підприємці та місцеві органи влади вступаючи в партнерські відносини, а це в свою чергу не

дасть можливість реалізувати ті позитивні моменти у вирішенні проблем галузі, які закладені в інституті державно-приватного партнерства.

Якщо ці питання не знайдуть подальшого позитивного вирішення, то не можливо буде забезпечити вдале співробітництво приватного бізнесу та держави, а це в свою чергу означатиме погіршення стану комунального господарства нашої держави. Тому вважаємо, що в умовах, які склалися в зазначеній сфері, державно-приватне партнерство може стати досить суттєвим напрямком в активізації інвестиційних процесів в ній.

Література:

1. Строкань Т.М. Забезпечення фінансової стабільності житлово-комунального господарства // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Серія: Економіка. – Харків, 2001.
2. Чернышов Л.Н. Ценовая и тарифная политика в жилищно-коммунальном хозяйстве. Научн. Ред. – акад. Е.В. Басин. – М.: Книжный мир, 1998. – 248с.
3. Варнавский В. Государственно-частное партнерство как альтернатива приватизации в инфраструктурном комплексе.//Проблемы теории и практики управления, №2, 2004;
4. Зеленин Д. О проблемах законодательного обеспечения государственно-частного партнёрства. Интернет издание Промышленник России <http://www.promros.ru/journal/553/1654/>

Анотація.

Стаття присвячена розгляду ризиків з якими стикаються приватні оператори, що входять на ринок комунальних послуг нашої країни. Надано рекомендації щодо подолання цих ризиків з тим, щоб полегшити процес залучення приватного капіталу та стимулювати запровадження нових форм управління комунальним господарством.

Статья посвящена рассмотрению рисков с которыми сталкиваются частные операторы, которые входят на рынок коммунальных услуг нашей страны. Даны рекомендации относительно преодоления этих рисков с тем, чтобы облегчить процесс привлечения частного капитала и стимулировать внедрение новых форм управления коммунальным хозяйством.

Рецензія

На статтю Клевцевич Н.А.

«Ризики проектів державно-приватного партнерства в комунальному господарстві України»

Тема статті присвячена актуальній проблемі сучасної економіки. У статті розглядаються сучасні проблеми житлово-комунального господарства. Можливість вирішення виявлених проблем, автор бачить у залученні у галузь приватних операторів шляхом організації державно-приватних партнерств, обґрунтовує необхідність розробки проектів при передачі подібних об'єктів до рук приватних операторів, а також розглядає їх можливі ризики.

Автором правильно обраний об'єкт дослідження та цілі і завдання. Відображений в статті матеріал логічно структурований та послідовно розкриває її головний зміст. Матеріал зібраний методично грамотно, в роботі присутня новизна. Високим є ступень розробленості теми та практична цінність представленої роботи. Але мають місце редакційні зауваження, які не знижують цінність та актуальність роботи.

Враховуючи те, що представлена стаття знаходиться в межах наукової тематики кафедри, написана на актуальну тему, за змістом та оформленням відповідає вимогам ВАК України рекомендую її до друку в збірнику наукових праць ОДЕУ.

доцент кафедри
економіки та управління національним господарством
Одеського державного економічного університету
кандидат економічних наук

Відомості про автора

Клевцевич Наталія Анатоліївна

аспірантка кафедри Економіки та управління національним господарством

Одеського державного економічного університету.

Науковий керівник

Дзезик Сергій Сергійович, к.е.н.

доцен кафедри Економіки та управління національним господарством

Контактні телефони:

дом. тел. 715-45-62

моб. тел. 8 097 340 46 85

Телефон кафедри: 723-32-56

E- mail wqz2007@rambler.ru

